

De presentatie van het Spanjaarddamast in het Bussemakerhuis

Liesbeth Hassink en Anja Tanke

In mei 2011 viert de familievereniging *Berith Salom* haar 150-jarig jubileum in Borne met diverse festiviteiten. De vereniging is opgericht in 1861 bij gelegenheid van het 50-jarig huwelijk van Salomon Jacob Spanjaard en Sara David van Gelder. Zij zijn ook de grondleggers van de grote Spanjaardfabriek waar ooit duizenden Borneenaren hun brood verdienden. Het jubileum wordt groots gevierd met een familiereünie en een symposium in het Kulturhus. Twee familieleden, te weten Paul Dene-kamp en Marianka van Lunteren-Spanjaard presenteren tijdens het symposium de geschiedenis van de familie en het bedrijf met hun boek *Verweven met Twente*. De auteurs zijn daarom regelmatig in het Borne gemeentearchief te vinden.

De auteurs doen onderzoek naar hun familieleden en de Spanjaard-fabriek. Op zoek naar geschikt beeldmateriaal laat archivaris Anja Tanke hen de topstukken uit het Spanjaard-archief zien en daartoe hoort ook het damast.

Elders in Borne wordt in het Bussemakerhuis inmiddels nagedacht over een nieuw museumconcept onder het motto *Meer museum, meer mensen, meer linnen*. In dit plan is ook voorzien in een Spanjaardkamer. En dan is vanuit het gemeentearchief de verbinding snel gelegd: wat zou het mooi zijn als het Spanjaarddamast daar tentoongesteld zou kunnen worden! Het museum heeft al enkele prachtige stukken van Spanjaard zoals het houten wapen dat vroeger aan de gevel van de fabriek hing.

Textielconservator Ruben de Reu aan het werk. Hij brengt klittenband aan op het paneel waaraan het damast komt te hangen. Het damast is aan de achterkant geheel verstevigd met een laag 'vliseline'. Aan de bovenrand hier ook weer een rand klittenband.

Liesbeth Hassink, die de algemene leiding over het museum heeft, ziet direct dat het damast een enorme meerwaarde voor het museum kan zijn. Maar tegelijkertijd constateert zij ook dat er eerst flink lobbyd moest worden en dat er een flinke kostenpost mee gemoeid zal zijn voordat het damast kan worden geëxposeerd.

Het damast is eigendom van Koninklijke ten Cate NV en is begin jaren tachtig samen met een groot deel van het archief van de textielabriek Spanjaard door één van de rechtsvoorgangers van het bedrijf aan de gemeente Borne in bewaring gegeven.

Er is een plan van aanpak opgezet waarbij in eerste instantie een cultuurhistorische waardebeoordeling is opgesteld door mevrouw Aukje Krommendijk, conservator bij de Twentse Welle. Hieruit komt naar voren dat het damast waarschijnlijk eerder gemaakt is als wandkleed dan als tafelkleed. De randen zijn voor een tafelkleed te rafelig afgewerkt. De datering (ca 1874) maakt het natuurlijk de moeite waard maar vooral ook het feit dat de naam van koningin Sophie ingeweven is. Zij is in Nederland toch een soort 'vergeten' koningin gebleken aan wie weinig gerefereerd wordt. Het wapen van de firma Spanjaard is zeer mooi ingeweven en bekroond om aan te geven dat de firma het predicaat koninklijk mocht voeren.

Met deze kennis wordt de wens om dit damast aan een groter publiek te kunnen laten zien natuurlijk alleen maar groter. Er moet dus meer inzicht en kennis verworven worden over hoe te restaureren of conserveren en wie hierin deskundig is. Samen met Gerrie Kleerenbezem breng ik een aantal leerzame bezoeken aan diverse restauratieateliers in Nederland en België.

De conclusies van de restauratieateliers:

- Het doek is geweven in damasttechniek en verkeert in een slechte conditie.
- Het patroon is opgebouwd met donker bruin en licht bruin kleuren. De inslag draden zijn geel van kleur. De ketting draden donkerder, afmeting 2,22 x 2,05 m.
- Zowel de ketting als inslag draden zijn bros geworden zodat deze op de scherpe vouwen zijn gebro-

Het Spanjaarddamast is tentoonstelling klaar. Het doek meet ca 4 m².

ken. Daardoor zijn er scheurtjes en lacunes ontstaan op het gehele oppervlak.

- Het kleed werd vermoedelijk tentoongesteld gespijkerd aan de muur (kleine regelmatige gaatjes op de randen). Daardoor zijn niet alleen de randen verzwakt maar ook het gehele bovenste deel van het kleed omdat het bovenste deel het meest gewicht tijdens het hangen moest dragen.
- Het kleed was sterk vervuild, de gele ketting draden waren aan het oppervlak licht bruin geworden. Het is nog onduidelijk of deze verbruining alleen door de afbraak en de veroudering van de materialen veroorzaakt is of ook door een vervuiling.

Maar waar de één over zijde sprak, kwam een ander atelier tot de conclusie dat het geheel uit katoen gesponnen was. De verwarring werd steeds groter. Na proeven blijkt dat het uiteindelijk 100% linnen was. Des te groter onze vreugde en zo passend: een linnen doek in een linnen fabrikantshuis. Met de adviezen kwamen ook de offertes binnen en is uiteindelijk de keuze gevallen op Ruben de Reu, textielconservator uit Antwerpen om het damast tentoonstellingklaar te maken.

Een dergelijk project brengt natuurlijk de nodige kosten met zich mee. Dankzij de inspanning van een aantal zeer betrokken vrijwilligers beschikt het museum sinds een aantal jaren over een beschei-

den 'restauratiepot', echter was dit saldo beslist ontoereikend. We zijn dan ook bijzonder verheugd dat de stichting Kringloopbedrijf Borne een financiële bijdrage heeft geschonken voor het realiseren van dit project.

Op woensdagmiddag 12 maart is het Spanjaardkleed feestelijk gepresenteerd. Leden van de jeugdraad van het museum hebben het damast onthuld in bijzijn van vele genodigden zoals een afvaardiging van de familievereniging 'Berith Salom', Koninklijke ten Cate, gemeente Borne, commissie van aanbeveling van het museum en diverse bevriende organisaties.

Leden van de heemkunde zijn vanzelfsprekend van harte welkom om het damast te komen bezichtigen. Het museum is geopend van dinsdag t/m zondag tussen 13.30 en 17.00 uur.

Ten slotte wil ik in het bijzonder Anja Tanke, Jan van der Aa, Herman Westerbeek en Gerrie Kleerenbezem bedanken voor hun enthousiasme, support en collegialiteit bij het realiseren van het restauratieproject 'ons' Spanjaarddamast.

Jos, Mike en Rick van de jeugdraad verrichten de openingshandeling: het doorknippen van het lint van de kamer waar het damast tentoongesteld wordt.

Noot

1. Damast, afgeleid van de stad Damascus, is een weeftechniek, waarbij tekeningen aangebracht worden op een achtergrond van dezelfde kleur. De tekening is daardoor juist vanuit een bepaalde hoek goed te zien is.

Fotoverantwoording

Alle foto's bij dit artikel zijn gemaakt door Herman Westerbeek.